

Zbigniew Żmigrodzki

Organizacja pracy w bibliotece

W interesującej serii "Bibliothekspraxis", publikowanej przez wydawnictwo monachijskie "Dokumentation" pod redakcją P.Kaegbeina, F.G.Kaltwassera, G.Pfluga, H.Striedla i J.Wiedera¹ ukazało się jako tom czwarty z kolei studium G.Kissla, poświęcone problemom organizacji pracy w bibliotekach naukowych.² Stanowi ono rozszerzoną i zmodyfikowaną wersję pracy dyplomowej, na podstawie której autor uzyskał tytuł inżyniera w zakresie nauk ekonomicznych na Politechnice Berlińskiej, gdzie też jest zatrudniony w charakterze bibliotekarza.

Wychodząc od postawienia pytania, czy biblioteka jako specyficzna instytucja może być przedmiotem badań naukowej organizacji pracy i odpowiadając na nie twierdząco, Kissel określa cele i zadania bibliotek naukowych, następnie - tzw. "czynniki produkcyjne",³ służące jako środki osiągnięcia celu względnie realizacji zadań, oraz - warunki optymalizacji układu tych czynników.

Cele i zadania bibliotek ujmuje w trzech podstawowych grupach: gromadzenie, opracowywanie i wyszukiwanie informacji. Społeczne znaczenie tych działań przesądza o potrzebie doskonalenia przebiegu procesów bibliotecznych przez zastosowanie do nich kryterium ekonomiczności, dla zwiększenia efektów. Czynniki produkcyjne to : czynności ludzkie w procesie pracy w stosunku do jej przedmiotu, środki pracy, nośniki informacji odgrywające rolę zbliżoną do roli materiału /surowca/ w zakładzie przemysłowym, oraz - kierowanie procesami pracy. W zakres tego ostatniego wchodzi składające się na proces decyzji tzw. czynniki dyspozycyjne:

planowanie, organizacja i kontrola; one to stanowią o jakości uzyskanych osiągnięć.

Sterowanie czynnikami produkcyjnymi poprzez proces decyzji zależy od prawidłowego układu funkcjonalnego czynników dyspozycyjnych. Kissel wymienia podstawowe jego przesłanki, posługując się przykładem sieci bibliotecznej szkoły wyższej, dla której decentralizacja koordynowana stanowi korzystne rozwiązanie organizacyjne. Podkreśla przy tym konieczność planowania na podstawie analizy kosztów i efektów oraz normatywów czasu i czynności, a także przedstawia schematyczne modele : biblioteki szkoły wyższej w układzie placówek współdziałających w rozpowszechnianiu informacji, oraz - przebiegu procesu pracy bibliotecznej.

Jak stwierdza, proces ten kształtują dwie odmienne zasady : przepływu /"podporządkowanie stanowisk pracy jest funkcją przepływu czynnika materialnego"/ i wykonania /"droga przepływu czynnika materialnego jest funkcją podporządkowania stanowisk"/. Każda z tych zasad, stosowanych na przemian, bądź z wyraźną hegemonią jednej z nich, ma strony dodatnie i ujemne. Zastanawiając się nad możliwościami nowych rozwiązań organizacji toku pracy, Kissel rozważa propozycje, które w swoim czasie przedstawili J.Mayerhöfer⁴ i G.Ewert⁵.

W kwintesencji autor formułuje szereg problemów, których przedyskutowanie pozwoli bibliotekarzom poczynić dalsze postępy w stosowaniu zasad teorii organizacji pracy. Należą do nich :

- ocena osiągnięć w pracy i stosowne do nich wynagradzanie;
- warunki optymalnego zastosowania elektronicznych maszyn cyfrowych,
- wpływ nośników informacji /dokumentów/ na koszty;

- analiza wartości użytkowej pracy biblioteki jako podstawa planowania, przy uwzględnieniu badań potrzeb użytkowników;
- optymalizacja struktury organizacyjnej i procesu komunikacji;
- organizacja toku pracy w zależności od kosztów, zadań konkretnej placówki, efektów racjonalizacji;
- stosowanie rachunku kosztów jako metody kontrolnej analizy porównawczej.

Praca G.Kissla, przejrzyste usystematyzowana i rzeczowo przedstawiająca ogólny zarys tematu i propozycje autora, przynosi cenne wnioski, mające źródło w praktycznej znajomości biblioteki. Tak np. słuszne jest uwydatnienie wagi ustalenia kryteriów obiektywnego wartościowania pracy bibliotekarza i wykorzystania dokonanej w ten sposób oceny jako podstawy awansu służbowego. Na uwagę zasługuje również zaakcentowanie ekonomiczno-organizacyjnego aspektu stosowania emc w bibliotekach oraz zarys programu kontroli pracy biblioteki za pomocą systemu wskaźników należącego do metod statystyki porównawczej.⁶

Przypisy

¹ W serii tej wyszły uprzednio książki : P.Niewaldy "Die elektronische Datenverarbeitung im Bibliothekswesen", Gizeli Schoch "Die Informationsmittel einer Universitätsbibliothek" oraz F.Heidtmanna "Materialien zur Benutzerforschung".

² Kissel Gerhard : Betriebswirtschaftliche Probleme wissenschaftlicher Bibliotheken. München-Pullach 1971 Verlag Dokumentation ss.127. Bibliothekspraxis. Bd.4.

- ³ Pojęcie "czynników produkcyjnych" pochodzi od E.Guttenberga /Grundlagen der Betriebswirtschaftslehre. Bd.1: Die Produktion. 14.Aufl. Berlin 1968/; teorię Guttenberga zastosował Kissel do analizy problemów organizacji pracy w bibliotece.
- ⁴ Mayerhöfer J.: Betriebswirtschaftliche Untersuchungen in "Österreichischen Bibliotheken. "Zentr.-Bl. Bibl.-Wes." Jg.82:1968 H.3 s.129-140.
- ⁵ Ewert G.: Aufbau einer modernen Bibliotheksstruktur. "Zentr.-Bl. Bibl.-Wes." Jg.83:1969 H.8 s.448-457.
- ⁶ Autor korzysta z innych prac dotyczących statystyki bibliotecznej, szczególnie K.Schmieda /Buchdurchlaufzeit. Wien 1966/67. Technische Hochschule Wien, Diplomarbeit/ i H. Schulzego /Bemerkungen zur Arbeitsproduktivität in wissenschaftlichen Fachbibliotheken. "Zentr.-Bl. Bibl.-Wes." Jg.78:1964 H.2. s.82-88/.